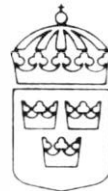

Motion till riksdagen 1985/86:Fö203

Lars Werner m. fl. (vpk)

Säkerhets- och försvarspolitiken

Mot.
1985/86
Fö203 — 206

Säkerhetspolitiken

Det är förvånande att det både i utrikesdepartementets och försvarsdepartementets analys av det säkerhetspolitiska läget, så som det kommer till uttryck i resp. delar av budgetpropositionen 1986, ges så litet utrymme åt Sveriges internationella beroenden utanför den snävt militärpolitiska sektorn. Det är en brist, som ger ett snett anslag åt de fortsatta resonemangen. Om man avfärdar problemet på några få rader, så som sker i det säkerhetspolitiska avsnittet i försvarsdepartementets budgetbilaga, blir försvarsdiskussionen som vanligt snävt inriktad på den militära sektorn. I 1984 års försvarskommittés betänkande Svensk säkerhetspolitik inför 90-talet (SOU 1985:23) finns dock ett jämförelsevis omfattande material om Sveriges ekonomiska beroenden. Det hade varit välgörande om åtminstone en del av dessa viktiga samband hade berörts i budgetpropositionen.

Problemen har ju inte blivit mindre sedan försvarskommittén avlämnade sitt betänkande. Tvärtom har den alltmer hårdnande attityden från USA:s sida när det gäller t. ex. embargopolitiken för högteknologi skärpt problematiken. Det har gått så långt att svenska företag, som till punkt och pricka följer svensk lagstiftning, kan bli utsatta för repressalier från USA, ådömas skadestånd av dess myndigheter och i värsta fall helt enkelt tvingas upphöra med sin verksamhet om de inte följer USA:s bestämmelser. Detta är det mest flagranta exemplet på hur Sveriges beroende av de västliga industristaterna ständigt ökar. Det gäller inte bara inom data- och elektronikområdet utan också inom alla andra områden av handel och teknikutbyte. Vilken inverkan detta får på Sveriges alliansfrihet i fred och neutralitet i händelse av krig, är dock något som förbigås med tystnad i årets budgetproposition. Det är en klar försämring jämfört med förra årets upplaga, där det på många ställen åtminstone framskymtade en oro för utvecklingen.

Det säger sig självt att en bedömning av vårt lands säkerhetspolitiska situation inte kan utelämnas eller gå förbi dessa viktiga beroenden. De påverkar också direkt materielanskaffningen till det militära försvaret. Det är en absolut nödvändighet att Sverige försöker att i största möjliga omfattning frigöra sig från inflytandet från USA och NATO när det gäller anskaffning av viktig materiel till det svenska militära försvaret. Det kan, som vpk under många år påpekat, inte ske utan en omstrukturering, som tar större hänsyn till Sveriges nationella intressen. Om så inte sker kommer vårt lands beroende att ytterligare öka till dess tesen om alliansfrihet blir ett

uttalande utan verkligt innehåll. I föregående års försvarsmotion från vpk (1984/85:984) påpekades hur principen om materielanskaffning för det svenska försvaret, som senast fastslagits i 1982 års försvarsbeslut, urholkas av samarbetet med NATO inte minst genom projekt som JAS. Liknande stora samarbetsobjekt måste undvikas i framtiden om Sveriges deklarationer om alliansfrihet och neutralitet skall tas på allvar.

Riksdagen måste på ett helt annat och bestämdare sätt än tidigare uppmärksamma hur det ekonomiska, tekniska och handelspolitiska beroendet till USA och NATO-alliansen påverkar och styr Sveriges försvars- och säkerhetspolitik. De antydningar till uppmärksamhet av dessa problem som fanns i förra årets budgetproposition, men som i år lyser med sin frånvaro, måste på nytt lyftas fram. Riksdagen bör begära att regeringen utvecklar och redovisar hur detta beroende skall minskas.

Beträffande säkerhetspolitiken i övrigt, internationella motsättningar, rustningar osv. och Sveriges roll i dessa sammanhang, redovisar vpk sin syn i en särskild motion om säkerhetspolitik och nedrustning.

Det sårbara samhället

Vpk har sedan slutet av 1970-talet förgäves försökt få till stånd en seriös debatt om sårbarheten i det svenska samhället, och dess inverkan på vårt totalförsvar och beredskap. Dessa förslag har alltid avvisats med att Sverige har "ett väl balanserat totalförsvar". Mot bakgrund av de senaste årens erfarenheter och den ökade uppmärksamheten på sårbarhetsproblemen, inte minst från de civila totalförsvarsgrenarna, torde ett sådant påstående i dag inte vara gångbart. I det tidigare nämnda betänkandet från försvarskommittén finns en förtjänstfull uppräknning av problemen. Det återstår att se om det finns någon politisk vilja att på allvar gripa sig an med dessa viktiga frågor.

Som vpk många gånger tidigare har påpekat är det meningslöst att tala om ökad eller minskad försvarsförmåga enbart i termer av ökade eller minskade militära anslag. Om det inte finns ett fungerande civilt samhälle bakom den militära organisationen, hjälper det inte hur välbeväpnad och välorganiserad den än är. I samband med det senaste elavbrottet och trafiksvårigheterna i Västsverige i vinter har just dessa slutsatser dragits på flera håll. Inför 1987 års försvarsbeslut måste sårbarhetsfrågorna och hur de skall bemästras få en helt annan tyngd i den samlade totalförsvarsdebatten. De begränsade resurser vi har kan inte få användas enbart till nya militära anslag. Överförande av resurser från militäranslagen till det civila samhället, en "omrustning" måste på nytt aktualiseras.

Men problemen går inte att lösa enbart genom att föra över resurser från den militära sektorn till totalförsvarets civila delar. Det är inte bara en fråga om att förbereda sig för krig och stärka beredskapen. Det gäller hela samhällsutvecklingen, hur vi vill att vårt land skall utvecklas eller underutvecklas. De krafter som vill ha en ohämmad utveckling på kapitalets och vinsternas villkor är desamma som alltid pläderar för ökade militära anslag och en stor och dyr militärapparat som ett medel att höja den nationella säkerheten och självständigheten. Det är denna samverkande effekt som måste obser-

veras, så att försvarspolitiken inte används för att främja intressen, som i grund och botten inte är ett dugg intresserade av att slå vakt om Sveriges självständighet utan helst såg att vi inrangerades i NATO och blev en av USA:s delstater.

Därför är sårbarhetsaspekterna i försvarsfrågan viktigare än på något annat område i samhället. Här ställs problemen på sin spets och det blir klart vilka satsningar och vilken utveckling som bäst främjar vårt lands oberoende och motståndskraft. Inför 1987 års försvarsbeslut måste de som ser militär upprustning som ett medel att stärka kapitalets makt i Sverige ta ställning för ett annat totalförsvar än det vi har i dag. Om så inte sker, om inte de senaste årens negativa utveckling med ökad sårbarhet, högre militära anslag och ökat utlandsberoende bryts, kommer Sverige inte att kunna upprätthålla sin alliansfrihet och därmed inte heller sin neutralitet. Alla försvarsdebattörer och andra intresserade inom eller utom riksdagen måste ta ställning till försvarsfrågan utifrån dessa förutsättningar och medverka till verklighetsbetonad debatt och vettiga beslut i frågan om sårbarhet, motståndskraft och självständighet.

Det militära försvaret

Allmänt

Som redan påpekats finns det inte något nytänkande eller ansatser till någon djupare analys i årets budgetproposition på försvarssidan. I avvaktan på 1987 års försvarsbeslut får allt rulla på i gamla och utnötta hjulspår.

Efter socialdemokraternas uppgörelse med de borgerliga partierna om kraftigt höjda militärutgifter för de sista tre åren av den innevarande femåriga programplaneperioden, verkar det t. o. m. som om den socialdemokratiska försvarsministern anser att de ekonomiska problemen med JAS-projektet skulle vara lösta.

Vpk vill än en gång påpeka att de synpunkter och den kritik som partiet framförde i samband med 1982 års försvarsbeslut och de borgerliga och socialdemokratiska besluten om JAS-projektet samma år resp. 1983 har visat sig vara fullt berättigade. Kritiken formulerades i följande huvudpunkter:

1. Det finns inte plats för ett fortsatt välutbildat och välutrustat värnpliktsförsvar och JAS inom nuvarande (1982 års) ekonomiska ramar.
2. JAS-projektet kommer att ta i anspråk oproportionerligt stora andelar av den militära budgeten till förfång för andra viktiga sektorer och dess kostnader kommer att öka.
3. Strukturrationaliseringarna inom fredsorganisationen kommer att få negativa verkningar inom krigsorganisationen.
4. Sårbarheten i det svenska samhället kommer att öka och kommer inte att kunna motverkas genom höjda militära anslag.

På alla dessa punkter har vpk fått rätt. Genom fyrpartiuppgörelsen har vi fått en kraftig höjning av militäranslagen. Det har räddat JAS, men viktig materielanskaffning och förnyelse inom armén har inte kunnat genomföras. Neddragningar och försämringar, både kvantitativt och kvalitativt,

inom den på allmän värnplikt baserade krigsorganisationen pågår för fullt. Ingenting har gjorts eller ens planerats för att minska sårbarheten, varken inom den militära eller civila sektorn.

Mot. 1985/86
Fö203

Vpk:s syn

Vpk anser att Sverige bör ha ett militärt försvar byggt på allmän värnplikt för män och försvarsplikt i övrigt för alla medborgare. Men vpk anser också att det svenska militära försvaret måste få en annan struktur, som ger ett ökat nationellt oberoende. Denna syn har partiet utvecklat i riksdagsmotioner, programskrifter och i andra sammanhang under en följd av år. Den innebär i korthet en minskad satsning på flygvapnet, där partiet konsekvent sagt nej till miljardsatsningarna på utveckling av nya militära flygplan, senast JAS. Försvarsvärdet av några hundra flygplan mer eller mindre är ringa i förhållande till de kostnader, som sådana projekt drar med sig. Några satsningar på nya militärflygplan efter JAS bör inte få ske. Det är en ståndpunkt, som också förfäktades från socialdemokratiskt håll i samband med besluten om anskaffning av JAS. Huruvida detta fortfarande gäller är tveksamt med tanke på uttalanden som senare gjorts av olika försvarspolitikere inom SAP. Men det är dags att välja mellan ett bra, nationellt baserat värnpliktsförsvar och ett utlandsberoende och sårbart flygvapen av den typ Sverige har i dag. Att det är ett NATO-intresse, också uttryckt av norska militärer, att Sverige upprätthåller något slags "sköld" i form av flygplan har ingenting med Sveriges nationella försvarspolitik att göra.

Vpk har länge ifrågasatt försvarsvärdet av sådana dyrbara och sårbara förband som pansarbrigaderna. Anskaffning av nya stridsvagnar för att upprätthålla dessa enheter börjar nu också ifrågasättas på allt flera håll också inom den militära ledningen. Enligt vpk:s mening bör resurser i stället satsas på effektivt pansarvärn, där ny teknik ger stora fördelar åt en militär organisation inriktad på försvar, som den svenska ju skall vara.

I samband med ubåtskränkningarna har marinens organisation och resurser kommit i blickpunkten. Här har flygets expansion spelat stor roll. Det har, precis som när det gäller värnpliktsförsvarets utveckling, inte funnits tillräckligt mycket kvar när gökungar som Viggen och JAS tagit sitt. Men, som vpk många gånger också påpekat, Sverige kommer aldrig att ha möjlighet att *militärt* bevaka och försvara landets långa kuster. Här liksom inom alla andra områden, behöver det *civila* samhället stärkas. Mycket har talats om levande skärgårdar, men litet har blivit gjort. Vpk har i motioner under tidigare år pläderat för ökade satsningar på statlig civil verksamhet, som t. ex. bättre kustbevakning, återupprättande av indragna lots- och fyrplatser och andra sådana åtgärder. Men rationaliseringarna och indragningarna inom *den* statliga sektorn fortsätter, medan det å andra sidan ropas högt på ökade militära anslag till marinen för att förbättra bevakning och övervakning. Det finns ingen logik i ett sådant handlings sätt. Nu har en utredare föreslagit en sammanslagning av sjöfartsverket och kustbevakningen, trots att det från personalorganisationer och andra håll visats hur olika uppgifterna är och hur olämplig resp. utrustning är för att användas i samordnade uppgifter.

Det talades också i samband med ubåtskränkningarna om upprättande av ett marint hemvärn. En sådan organisation förutsätter väl en bofast befolkning i skärgårdarna? Men om detta och denna organisation har sedan inte mycket hörts, naturligtvis inte heller i årets budgetproposition. Vpk anser att talet om levande skärgårdar måste få ett reellt innehåll och det förutsätter åtgärder för att stödja och hjälpa dem som vill bo kvar i dessa regioner. Riksdagen bör hos regeringen begära besked i dessa frågor.

En annan viktig fråga i försvarsdebatten, som vpk också länge försökt aktualisera och som i allra högsta grad har med sårbarheten att göra, är uthålligheten och underhållssäkerheten i det svenska militära försvaret. Hur ser den militära organisationen ut efter två—fyra veckors försvarsstrid? Hur många flygplan återstår? Hur många stridsvagnar? Vilka brigader, bataljoner och kompanier kan reorganiseras? Hur fungerar det civila samhällets viktiga uppgifter inom energiförsörjning, transporter, livsmedelsproduktion och sjukvård? Varför diskuteras aldrig dessa viktiga frågor? Det är självklart att någon nyproduktion av stridsvagnar och ännu mindre flygplan inte är möjlig. Hur skall då försvaret bedrivas i fortsättningen när några alternativa åtgärder eller satsningar på en mera uthållig struktur inte görs i dagsläget? Det är hög tid att försvarsdebattörer i skilda läger lyfter fram dessa problem och inte upprätthåller myter om krig och försvar som om det vore fråga om en manöver i fred. Det bör också på ett tydligare sätt göras klart att något "försvar" mot kärnvapen inte existerar.

JAS-projektet

När det gäller JAS är den redogörelse som lämnas i budgetpropositionen mycket summarisk och säger över huvud taget ingenting om försvarseffekten av detta mångmiljardprojekt. Vilka bedömningar gör regeringen av det som hittills hänt? Helt klart är ju att projektet är långt ifrån vad som utlovades när besluten fattades 1982 och 1983. Hur stor är tidsfördröjningen och vad kommer den att kosta? Vad menas med att arbetet med motorn, den komponent som kanske var utsatt för mest kritik, fortsätter i stort enligt plan? Vad ligger i att FMV bedömer att IG JAS har underskattat kvarvarande problem? Hur är det med beväpningen? När skall projektet anpassas till den lägre kostnadsram som var en förutsättning för det socialdemokratiska beslutet 1983? Vilka arbetstillfällen mera precist har skapats genom JAS och vilka har flyttats från en ort till en annan och därigenom skapat arbetslöshet på nya platser? Frågetecknen är många och den s. k. redogörelsen i budgetpropositionen ger inga tillfredsställande svar. En mera preciserad och detaljerad redovisning från regeringens sida måste göras.

Vpk har varit och är motståndare till JAS-projektet. Det är en olycka för Sverige, för svensk försvarsförmåga och snedvrider ytterligare den utveckling mot ökad sårbarhet och utlandsberoende som påpekats ovan. Att avbryta projektet torde dock inte vara möjligt utan vittgående verkningar både ekonomiskt och när det gäller arbetstillfällen. Däremot kan stora vinster för framtiden göras om en ordentlig utvärdering av vad som hittills hänt genomförs och om en neddragning av projektets omfattning redan nu börjar planeras. Antalet plan kan minskas och någon fortsättning efter sekel-

skiftet bör inte komma i fråga. Liksom Viggenprojektet på sin tid halverades när kostnader och andra konsekvenser stod klara, bör det vara möjligt att kraftigt minska skadeverkningarna av de olyckliga besluten om JAS genom en neddragning av ambitionerna. Riksdagen bör begära en sådan utvärdering och neddragning av regeringen.

Militära anslag

För det militära försvaret i övrigt hävdar vpk mot bakgrund av resonemangen om beroende och sårbarhet att ett nytänkande och en omstrukturering i samband med 1987 års försvarsbeslut är helt nödvändigt. Inför ett enskilt budgetår är det emellertid som vpk också åtskilliga gånger sagt, svårt att genomföra några avgörande förändringar. Med tanke på den kraftiga höjningen av militärutgifterna som fyrpartiöverenskommelsen innebar, finns det dock möjlighet att dra in en del av de militära anslagen. Detta är så mycket mer motiverat som budgeten i övrigt inte visar någon som helst hänsyn till andra och betydligt angelägnare behov i samhället. Vpk föreslår därför att anslaget F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret i bilaga 6 till budgetpropositionen halveras, vilket innebär en minskning av militärutgifterna med 1 miljard kronor.

Det civila försvaret

Det är tillfredsställande att de civila totalförsvarsgrenarna ägnas större uppmärksamhet och intresse i försvarsbudgeten, än vad som tidigare varit fallet. Det är en förändring till det bättre och visar att den kritik som vpk och andra riktat mot det ensidiga militära tänkandet i den svenska försvarsplaneringen varit riktig. Samordningen av de civila försvarsansträngningarna som skett och som förhoppningsvis kommer att öka genom omorganisationen av ÖEF till ÖCB är i högsta grad önskvärd. Den utvecklingen måste fortsätta och vpk är för sin del inte främmande för en civil topporganisation inom totalförsvarets civila del, en civil ÖB.

Samtidigt måste integreringen civilt-militärt fortsätta på det civila samhällets villkor. Alla militära myndigheter och organisationer som har parallella uppgifter med motsvarande civila organ, kan med fördel inordnas i dessa. Den militära sektorn bör inte få leva ett eget liv vid sidan om det övriga samhället och skapa sina egna myndigheter och regler. Detta är sedan länge vpk:s uppfattning i fråga om totalförsvaret och tillsammans med åsikterna om behovet av att minska utlandsberoende och sårbarhet den enda framkomliga vägen om man vill skapa ett nationellt försvar på alla plan. Inför 1987 års försvarsbeslut bör en sådan inriktning och utveckling av det civila försvaret påbörjas.

Detta kräver ökade ekonomiska resurser till de civila totalförsvarsgrenarna. Det är symptomatiskt att det positiva som ligger i det ökade intresset för dem i årets budgetproposition endast uttrycks i ord och inte i ekonomiska förbättringar. Men om den samordning och den ökade betydelse alla vill ge åt dem skall komma till stånd måste också deras anslag öka. Det gäller

särskilt administration, ledning och samordning. Till att börja med bör därför anslagen G 1—G 3 under rubriken Civil ledning och samordning räknas upp med de belopp som begärts av resp. myndighet, ÖEF och civilbefälhavarna. Likaså bör civilförsvaret erhålla begärt anslag, som det angetts av utredningen om statens räddningsverk, under H 1. Befolkningskydd och räddningstjänst.

Mot. 1985/86
Fö203

Hemställan

Med hänvisning till det anförda yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om en redovisning av hur USA:s embargopolitik påverkar de svenska försvarsåtgärderna.
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag hur utlandsberoendet vid anskaffning av militär materiel skall minskas,
3. att riksdagen uttalar att sårbarhetsaspekterna måste beaktas långt mer än tidigare inför 1987 års försvarsbeslut och att en "omrustning" från militär till civil sektor bör ske inom totalförsvaret,
4. att riksdagen uttalar att någon planering för ett nytt svensktillverkat militärflygplan efter JAS inte får ske,
5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avveckling av de svenska pansarbrigaderna och hur de skall ersättas med en organisation utan stridsvagnar,
6. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att åter skapa "en levande skärgård",
7. att riksdagen uttalar att någon sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket inte bör komma till stånd,
8. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast organisera det tidigare omtalade marina hemvärnet,
9. att riksdagen hos regeringen hemställer om redovisning av hur underhåll och därmed uthållighet är tänkt att fungera i en krigssituation med nuvarande militära organisation,
10. att riksdagen hos regeringen begär en utförligare redovisning av JAS-projektets effekter än vad som ges i budgetpropositionen, med sikte på en neddragning av projektet enligt motionens förslag,
11. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret, minskas med 1 000 000 000 kr. till 1 000 000 000 kr.,
12. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader, ökas med 1 658 000 kr. till 33 758 000 kr.,
13. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 2. Civil ledning och samordning, ökas med 5 819 000 kr. till 41 679 000 kr.,
14. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100 bil. 6, G 3. Civilbefälhavarna, ökas med 1 308 000 kr. till 20 428 000 kr.,

15. att riksdagen beslutar att anslaget i proposition 1985/86:100
bil. 6, H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst, ökas med
23 000 000 kr. till 481 000 000 kr.

Mot. 1985/86
Fö203

Stockholm den 27 januari 1986

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

● *swald Söderqvist (vpk)*

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)